

***SYSTEM PROFILAKTYKI I OPIEKI
NAD DZIECKIEM I RODZINĄ
GMINY MIKOŁÓW NA LATA 2009-2015***

MIKOŁÓW, wrzesień 2009

Spis treści

Wprowadzenie.....	4
-------------------	---

Część 1

Diagnoza sytuacji dziecka i rodziny w Gminie Mikołów

1. Charakterystyka głównych problemów społecznych występujących w gminie Mikołów.....	5
2. Zasobyminy.....	8
3. Analiza zebranych informacji.....	14

Część 2

Budowanie Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną Gminy Mikołów na lata 2009–2015.

1. Regulacje prawne kwestii rodziny i dziecka.....	15
2. To opracowania.....	15
3. Zasady ogólne oraz cele szczegółowe.....	16
4. Sposób finansowania.....	19

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 13 Ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej – do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną.

Rodzina to podstawowa grupa społeczna wypełniająca istotne funkcje w interesie społeczeństwa. Jest ona pierwszym miejscem, w którym zdobywamy najżywsze emocjonalnie i najsilniejsze doświadczenia swojego życia. Stanowi źródło naszej indywidualnej siły, daje wsparcie, zaspokaja potrzeby bytowe, bezpieczeństwa, rozwoju emocjonalnego, intelektualnego i duchowego. To dzięki niej zdobywamy pierwsze doświadczenia z dziedziny współżycia społecznego – uczymy się życia z innymi ludźmi i z samym sobą. Prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny zagraża jednak wiele czynników, wśród których istotną rolę odgrywają zjawiska patologiczne. Ich oddziaływanie czyni daną rodzinę dysfunkcyjną, czyli taką, która nie potrafi sprostać swoim obowiązkom względem dzieci i innych członków rodziny, pomyślnie rozwiązywać problemów oraz przewycięzać sytuacji kryzysowych. Do zjawisk patologicznych zalicza się między innymi: alkoholizm, narkomanię, przestępczość rodziców, a także przemoc w rodzinie. Istotne zagrożenia wynikają również z zerwania więzi rodzinnych czy bezrobocia będącego przyczyną ubóstwa.

Zgodnie z obecnym stanem prawnym pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przewyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb oraz umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Do jej zadań należy m.in. podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin, jak też ich integracji ze środowiskiem. Obejmuje, obok działań typowo opiekuńczych, także profilaktykę i szeroko rozumianą pracę socjalną. Samorządy lokalne są głównymi realizatorami zadań mających umożliwić rodzinom przewyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Pomoc rodzinie jest zadaniem profesjonalnych służb społecznych w ramach systemu pomocy społecznej, a także organizacji pomocowych. Ochrona rodziny to istotny obowiązek społeczeństwa, gdyż funkcjonalne, bezpieczne i zdrowe społeczeństwo nie może istnieć bez zdrowej i trwałej rodziny. Wsparcie rodziny w odbudowaniu prawidłowych relacji w jej kręgu oraz we właściwym wypełnianiu ról społecznych jest podstawą do rozwiązywania wielu problemów społecznych. Priorytetem wspierania rodziny winno być zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształtowania wartości i norm związanych z wychowaniem. Rodzina w pierwszej kolejności powinna mieć możliwość samodzielnego zmierzenia się ze swymi problemami, co zwiększa szanse na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku, stymuluje aktywność własną, wyzwala potencjał i sprzyja uczeniu się nowych umiejętności. Pomoc powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia się osób i rodzin poprzez przewyciężanie trudnych sytuacji życiowych z wykorzystaniem własnych zasobów oraz zasobów środowiska. Wskazane wydaje się, by udzielane wsparcie służyło odbudowie i podtrzymaniu umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnieniu ról społecznych.

Warto nadmienić, że w roku 2005 opracowano „Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Mikołów na lata 2006–2015”, co poprzedzono dogłębną analizą problemów społecznych. W myśl przyjętych założeń realizacja strategii powinna prowadzić między innymi do ograniczenia przyczyn ubóstwa i patologii społecznej, podejmowania działań profilaktycznych i prewencyjnych chroniących przed utratą bezpieczeństwa socjalnego, poszerzania pól aktywności indywidualnej i grupowej z promowaniem zaradności i samodzielności, wspierania rodziny jako naturalnej tkanki wzajemnej pomocy, popierania różnych form uczestnictwa osób i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Część 1

Diagnoza sytuacji dziecka i rodziny w Gminie Mikołów

1.1. Charakterystyka głównych problemów społecznych występujących w gminie Mikołów

Gmina Mikołów liczy ponad 38.000 osób (stan na 31.12.2008 r. to 38.433 osoby zameldowane na pobyt stały oraz 570 osób zameldowanych na pobyt czasowy). Najliczniejszą grupę mieszkańców stanowią ludzie w wieku produkcyjnym. Drugą pod względem liczności jest populacja dzieci i nastolatków od 0 do 19 lat. Najmniej liczną grupę tworzą osoby w wieku poprodukcyjnym – kobiety powyżej 60 i mężczyźni powyżej 65 roku życia. Te tendencje utrzymują się w Mikołowie już od wielu lat i można je uznać za względnie stabilne.

Z danych Powiatowego Urzędu Pracy wynika, że stopa bezrobocia w powiecie mikołowskim według stanu na dzień 31.12.2008 r. wyniosła 5% (w kraju – 9,5%, a w województwie śląskim 6,9%). Na dzień 31.12.2008 r. na terenie Mikołowa zarejestrowanych było 770 osób bezrobotnych, w tym 467 kobiet; 136 osób (w tym 87 kobiet) uprawnionych było do pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Największą grupę stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem zawodowym, policealnym i średnim zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym. Większa część osób znalazła się w przedziale wiekowym 45–54 lat oraz 25–34 lat.

Próbę zobrazowania dysfunkcji i problemów społecznych dotyczących mieszkańców gminy Mikołów można podjąć, dokonując analizy danych dotyczących rodzin korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mikołowie. W 2008 r. wsparciem Działu Pomocy Środowiskowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej objętych było 849 rodzin. Najliczniejszą grupę wśród podopiecznych stanowiły osoby i rodziny w wieku produkcyjnym. Główną przyczyną trudnej sytuacji życiowej było bezrobocie, z powodu którego pomocy udzielono 353 rodzinom. W przypadku 284 rodzin powołano się na ubóstwo; 340 rodzin skorzystało ze wsparcia MOPS ze względu na długotrwałą lub ciężką chorobę, a 268 – rodzin ze względu na niepełnosprawność; w 144 przypadkach powoływano się na alkoholizm, a w trzech – na narkomanię; 21 rodzin dotknął problem przemocy domowej; 161 rodzin wykazywało bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, z czego 110 to rodziny niepełne, a 58 – wielodzietne. Ponadto wsparcia udzielono 34 rodzinom w związku z potrzebą ochrony macierzyństwa, a 64 – rodzinom ze względu na wielodzietność; 8 osób musiało zmierzyć się z trudnościami w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego. Wsparcia udzielono również 14 osobom z powodu bezdomności, a 1 rodzina uzyskała pomoc, gdyż została dotknięta zdarzeniem losowym.

W rozdziale IV Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Mikołów na lata 2006–2015, zatytułowanym Diagnoza problemów społecznych, zawarto szczegółową analizę problemów i potrzeb zgłaszanych przez klientów MOPS w okresie 2003–2005. Wynika z niej między innymi, że do najczęstszych dysfunkcji stanowiących przyczyny przyznania pomocy należą: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność, alkoholizm.

Poniżej przedstawiono charakterystykę podstawowych problemów, z którymi zmagają się rodziny korzystające ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mikołowie.

1.1.1. Ubóstwo

Ubóstwo definiuje się w różny sposób. Jedna z definicji określa, że jest to zjawisko społeczne polegające na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokojenia potrzeb życiowych jednostki lub rodziny. Przez podstawowe potrzeby rozumie się nie tylko wyżywienie, ale również ubranie, mieszkanie, zachowanie zdrowia, uzyskanie wykształcenia, uczestniczenie w świadczeniach kulturowych, ogólnie mówiąc – możliwość godnego życia.

Sytuacja ekonomiczna rodziny ma duży wpływ na wypełnianie jej podstawowych funkcji. Zależy ona między innymi od następujących czynników: aktywność zawodowa, uzyskiwane dochody, posiadane zasoby materialne, dochody ze świadczeń społecznych, liczba osób w rodzinie, stan zdrowia i wykształcenie członków rodziny. Niejednokrotnie zdarza się, że brak pracy, niskie dochody, brak mieszkań wtrąca rodzinę (niezależnie od niej samej) w stan ubóstwa i wyklucza ją z normalnego życia społecznego.

Najbardziej poszkodowane w tej sytuacji są dzieci, którym ubóstwo utrudnia możliwość optymalnego rozwoju i równego startu życiowego. Sytuacja ta oznacza zagrożenie marginalizacją społeczną, a także – w coraz większym stopniu – degradację biologiczną pewnych grup społecznych.

Ubóstwo jest traktowane jako główna przyczyna sytuacji wymagających pomocy społecznej, dlatego ustawa o pomocy społecznej precyzuje je w art. 8 kryterium dochodowego. Podstawowym czynnikiem ubóstwa, a zarazem wykluczenia społecznego jest bezrobocie.

1.1.2. Bezrobocie

Literatura definiuje bezrobocie jako zjawisko polegające na tym, że pewna część ludzi zdolnych do pracy, poszukujących pracy i akceptujących istniejący poziom wynagrodzenia nie znajduje zatrudnienia.

Największą część podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mikołowie stanowią osoby bezrobotne, o czym świadczą dane obrazujące przyczyny korzystania rodzin z pomocy społecznej. Bezrobocie jednego z rodziców lub obojga może spowodować niską samoocenę, utratę autorytetu w oczach innych członków rodziny, poczucie bezradności i beznadziejności, zmniejszenie odporności psychicznej, co w konsekwencji może prowadzić do konfliktów małżeńskich i rodzinnych, pogorszenia stanu zdrowia. Bezrobocie potęguje patologie społeczne, sprzyja szerzeniu się alkoholizmu, agresywnych zachowań i przestępczości.

1.1.3. Uzależnienia

Zespół uzależnienia od alkoholu jest chorobą chroniczną i postępującą, która zaczyna się i rozwija bez świadomości osoby zainteresowanej. Polega na niekontrolowanym piciu napojów alkoholowych i może doprowadzić do przedwczesnej śmierci. Charakteryzują ją takie zjawiska jak:

- codzienne wypijanie alkoholu w celu utrzymania zadowalającego funkcjonowania,
- ciągi picia występujące naprzemiennie z okresami trzeźwości,
- zmiany tolerancji na alkohol,
- utrata kontroli nad piciem,
- zaburzenia pamięci i świadomości,
- nawroty picia po próbach utrzymania okresowej abstynencji.

Nadużywanie alkoholu stanowi groźną plagę społeczną. Szerzące się zjawisko alkoholizmu dotyka wielu mieszkańców miasta i nie respektuje płci, wieku ani statusu intelektualnego. Spożywanie dużych ilości alkoholu powoduje zaburzenia w realizacji funkcji opiekuńczej, wychowawczej, socjalizacyjnej i emocjonalnej rodziny. Niepokojący jest fakt wzrastania liczby osób uzależnionych od alkoholu i obniżania wieku pierwszego z nim kontaktu.

Nie bez znaczenia pozostaje wpływ alkoholizmu rodzica na rozwój dzieci, które żyją w atmosferze ciągłego niepokoju, lęku i napięcia. Uczą się destruktywnych dla siebie i otoczenia zachowań. W wyniku trudnych doświadczeń życiowych grozi im dezintegracja osobowości, manifestująca się w różnego typu zaburzeniach emocjonalnych. Rodzina z problemem alkoholowym jest rodziną patologiczną, w której podstawowe funkcje rodzicielskie i małżeńskie zostają naruszone.

Podstawę prawną działań związanych z rozwiązywaniem problemów alkoholowych stanowi ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Równie niebezpieczna dla prawidłowego funkcjonowania rodziny jest narkomania uważana za patologiczne zjawisko społeczne, spowodowane krótszym lub dłuższym zażywaniem leków (głównie przeciwbólowych), środków narkotycznych albo innych środków uzależniających (narkotyków, leków uspokajających i psychotropowych). Przyczyny występowania narkomanii, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, są bardzo złożone i często powinny być rozpatrywane indywidualnie, jednakże najczęstsze z nich to:

- ukształtowanie się w toku wychowania pewnych szczególnych cech osobowości, określanych jako skłonność do nałogów (szczególnie wśród dzieci i młodzieży nadwrażliwej),
- wpływ grupy rówieśniczej,
- trudne sytuacje życiowe,
- tzw. moda młodzieżowa na narkomański styl życia,
- ciekawość,
- poszukiwanie ucieczki od problemów życia codziennego,
- bezradność życiowa.

Narkomania prowadzi do znacznych zmian psychicznych pod postacią obniżenia uczuciowości wyższej, degradacji społecznej, zaburzeń krytycyzmu, osłabienia woli, kłamliwości. Często staje się przyczyną wejścia na drogę przestępczą. Zaawansowane stadium narkomanii to ciężka choroba wyniszczająca organizm i prowadząca do śmierci. Narkomania jest również powodem powstawania innych patologii, takich jak: rozbiecie i degradacja środowiska rodzinnego oraz wzrost przestępczości.

1.1.4. Bezradność i przemoc w rodzinie

Sporą część klientów MOPS stanowią rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. Zjawisko społecznej bezradności nie ustępuje; wprost przeciwnie, stwierdzić można, że poszerzające się obszary ubóstwa oraz bezrobocie sprzyjają jego umacnianiu się.

Najczęściej bezradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z innymi dysfunkcjami, między innymi z uzależnieniem od środków psychoaktywnych bądź przemocą domową. Bezradność, wynikająca z zaburzenia równowagi systemu rodzinnego, jest przyczyną złego funkcjonowania rodziny. Przejawia się trudnościami w wypełnianiu ról społecznych (rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych) przez jej poszczególnych członków, co wyraża się między innymi w niedojrzałości emocjonalnej, problemach we współżyciu z ludźmi, trudnościach adaptacyjnych, niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Problemy wychowawcze ujawniają się w środowisku rodzinnym i szkolnym w postaci zachowań konfliktowych, buntowniczych, łamania przez dzieci obyczajów, norm i wartości.

Wszelka pomoc w takim przypadku powinna zmierzać do udzielania rodzinie wsparcia w odbudowie prawidłowych relacji i umacniania własnych postaw rodzicielskich. Warunkiem powodzenia jest możliwie jak najwcześniejsze udzielenie pomocy oraz stosowanie działań profilaktyczno-ochronnych.

Zaburzona struktura rodziny, często spotykana wśród świadczeniobiorców Ośrodka, niekorzystnie wpływa na sytuację dziecka, na jego więź z rodziną. Rodziny te cechuje często zaburzona struktura w postaci niestabilizowanych formalnie i społecznie związków, rozkład pożycia małżeńskiego, częste zmiany partnerów, akty przemocy skierowane wobec partnera lub dzieci.

W rodzinach zaburzonych rodzicom brakuje umiejętności tworzenia właściwego klimatu życia rodzinnego, rozładowywania napięć powstałych poza domem, właściwych wzorców komunikacji i dawania rodzinie poczucia bezpieczeństwa, obdarzania dzieci uwagą. Rodziny te często żyją w takich społecznościach, które nie chcą ingerować w życie innych lub nie potrafią pomóc, gdyż same nie mają właściwych wzorców.

Przemoc w rodzinie jest zamierzonym i wykorzystującym przewagę sił działaniem skierowanym przeciw członkowi rodziny, które narusza jego prawa i dobra osobiste, a także powoduje cierpienie i szkody.

Stosowanie przemocy prowadzi do niskiej samooceny, poczucia bezsilności i bezradności, ciągłego niepokoju, depresji, chorób związanych ze stresem. Szczególnie dramatyczne konsekwencje przemocy zauważa się u dzieci. Powoduje ona bowiem w ich psychice nieodwracalne skutki, które mogą dać znać o sobie dopiero w życiu dorosłym. Do podstawowych form przemocy należą: przemoc fizyczna, psychiczna i seksualna, zaniedbanie oraz przemoc ekonomiczna. Przemoc w rodzinie to zjawisko trudne do ujawnienia, bo rozgrywające się w czterech ścianach. W wielu przypadkach poszkodowani nie chcą współpracować z Policją czy innymi instytucjami w celu ukarania sprawcy przestępstwa, gdyż jest on jednocześnie członkiem ich rodziny.

1.1.5. Niepełnosprawność, długotrwała choroba

W myśl ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, niepełnosprawność to trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego naruszenia sprawności organizmu, przede wszystkim powodująca niezdolność do pracy. Osoba niepełnosprawna to taka, której sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi. Ustalono 3 stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany, lekki. W społeczeństwie występują tendencje do izolacji i ograniczenia udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Osoby niepełnosprawne narażone są na liczne utrudnienia i ograniczenia spowodowane własną dysfunkcją. We współczesnym świecie szeroko porusza się problem społecznej integracji osób niepełnosprawnych.

Realizacja idei integracji wymaga nie tylko ukształtowania wrażliwości na potrzeby ludzi dotkniętych niepełnosprawnością, ale również organizowania warunków niesienia im pomocy instytucjonalnej i zapewnienia im pełni praw oraz znoszenia barier architektonicznych i komunikacyjnych. Wiele rodzin korzystających ze wsparcia MOPS zmagają się z problemem długotrwałej choroby któregoś z członków rodziny. Uszczerbek na zdrowiu nie jest w ocenie służb medycznych na tyle znaczący, by zaliczyć te osoby do grona niepełnosprawnych, jednakże w istotny sposób utrudnia prawidłowe funkcjonowanie i wypełnianie ról społecznych.

1.2. Zasoby Gminy Mikołów

Istotnymi zasobami umożliwiającymi prawidłowe funkcjonowanie dziecka i rodziny są instytucje, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia działające zarówno na terenie gminy, jak i powiatu mikołowskiego. Poniżej prezentujemy te, które mają największy wpływ na poprawę sytuacji dziecka i rodziny.

1.2.1. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej jest samorządową jednostką budżetową powołaną do realizacji zadań pomocy społecznej, zadań związanych z realizacją świadczeń rodzinnych, świadczeń przysługujących osobom uprawnionym do alimentów, a także do prowadzenia postępowań wobec dłużników alimentacyjnych.

Ośrodek realizuje zadania pomocy społecznej jako zadania własne gminy oraz zadania zlecone. W strukturze MOPS funkcjonują:

Dział Pomocy Środowiskowej

Na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej realizuje zadania, do których należą między innymi:

- udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, w tym na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego bądź związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną, a także zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych,
 - praca socjalna,
 - organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania,
 - dożywianie dzieci,
 - sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
- kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu,
- pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, jak też upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
- realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom głównie z powodu ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,

alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej bądź ekonomicznej.

Dział Świadczeń Rodzinnych i Alimentacyjnych

Dział Świadczeń Rodzinnych udziela wsparcia finansowego na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych w postaci:

- zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami (z tytułu urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, kształcenia i rehabilitacji dziecka, podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania oraz z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego,
- świadczenia pielęgnacyjnego,
- zasiłku pielęgnacyjnego,
- jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się żywego dziecka.

Ponadto realizuje postanowienia ustawy z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

Świetlica Środowiskowo-Terapeutyczna

Świetlica Środowiskowo-Terapeutyczna prowadzi swoją działalność na podstawie ustawy o pomocy społecznej oraz rozporządzenia ministra pracy i polityki społecznej w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych. Przeznaczona jest dla dzieci i młodzieży w wieku 7-16 lat uczęszczających do szkoły podstawowej lub gimnazjalnej, zamieszkałych na terenie gminy Mikołów, wywodzących się z rodzin kwalifikujących się do pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, zwłaszcza z rodzin ubogich, rozbitych, niepełnych, niezaradnych bądź zagrożonych patologią społeczną lub uzależnieniami. Świetlica tworzy alternatywne środowisko rozwojowe dla tych dzieci i ich rodzin, wyposaża w umiejętności społeczne niezbędne do funkcjonowania w społeczeństwie. Przygotowuje dzieci do podejmowania odpowiedzialności za własne postępowanie oraz uczy samodzielnego i konstruktywnego funkcjonowania w życiu. Placówka wspiera funkcje opiekuńczo-wychowawcze rodziny, świadcząc opiekę dzienną i zapewniając dziecku schronienie, wyżywienie oraz opiekę wychowawczą. Prowadzona jest również praca z rodzinami, nakierowana na pomoc w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej. Świetlica zapewnia dzieciom pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, rozwój zainteresowań, organizację zabaw i zajęć sportowych, stałą pracę z rodziną dziecka, pomoc w sytuacjach kryzysowych, szkolnych, rodzinnych, rówieśniczych i osobistych na podstawie indywidualnego planu pracy z dzieckiem i jego rodziną, realizuje specyficzne programy profilaktyczne, dostosowane do indywidualnych problemów dzieci we współpracy ze służbami społecznymi wspierającymi rodzinę uzależnioną, pracę wychowawczą i socjalną w celu kształtowania postaw społecznie pożądanых i pomocy w prawidłowym rozwoju ich osobowości, nabywanie różnych umiejętności społecznych koniecznych do samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu, kształtowanie prawidłowych kontaktów dziecka z jego rodziną i środowiskiem, jeden posiłek dostosowany do pory dnia i czasu przebywania w placówce. Realizuje programy psychokorekcyjne zmierzające do zmiany postaw i zachowań dzieci, zwłaszcza zachowań aspołecznych, asocjalnych, postaw roszczeniowych, bierności czy bezradności. Ważne jest również realizowanie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, zwłaszcza dzieci i młodzieży, poprzez uczestnictwo w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i terapeutycznych.

1.2.2. Żłobek Miejski w Mikołowie

Żłobek Miejski jest jednostką budżetową – publicznym zakładem opieki zdrowotnej – i działa jako jednostka organizacyjna Gminy Mikołów. Zadaniem Żłobka jest udzielanie świadczeń opiekuńczo-wychowawczych, obejmujących swoim zakresem działania profilaktyczne i opiekę nad dziećmi do 3 roku życia. Przede wszystkim Żłobek:

- zapewnia dzieciom opiekę, co umożliwi matkom tych dzieci pracę zawodową i naukę,
- zapewnia warunki prawidłowego rozwoju dzieci – zarówno fizycznego, jak i psychicznego,
- zapewnia dzieciom prawidłowe wyżywienie,
- zapewnia właściwe warunki do zabawy,

- prowadzi swą działalność z poszanowaniem godności i osobowości dziecka oraz jego tradycji rodzinnych,
- prowadzi profilaktykę zdrowotną.

1.2.3. Dzienny Dom Pomocy

Placówka ta realizuje następujące zadania:

- zapewnienie pensjonariuszom dziennego pobytu bez noclegów wraz z wyżywieniem (śniadanie, obiad),
- zapewnienie jednego gorącego posiłku osobom, które nie korzystają z dziennego pobytu,
- zapewnienie dostępu do kultury i rekreacji,
- zapewnienie podstawowych świadczeń opiekuńczych oraz w zakresie higieny osobistej,
- organizowanie zajęć w ramach terapii służącej do utrzymania sprawności psychofizycznej,
- pomoc w rozwiązywaniu indywidualnych problemów,
- zapewnienie opieki medycznej.

1.2.4. Centrum Integracji Społecznej

Usługi Centrum Integracji Społecznej skierowane są do osób, które ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swych podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym i społeczno-rodzinnym.

Głównym celem Centrum Integracji Społecznej jest realizowanie programu zatrudnienia socjalnego, umożliwiającego walkę z ubóstwem wynikającym z długoletniego pozostawania bez pracy, które w konsekwencji prowadzi do zjawisk patologicznych. Zadania objęte tym programem realizowane są przez:

- reintegrację zawodową, czyli odbudowywanie i podtrzymywanie u osoby uczestniczącej w zajęciach Centrum – zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy,
- reintegrację społeczną, czyli odbudowywanie i podtrzymywanie u osoby uczestniczącej w zajęciach Centrum – umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu,
- umożliwianie zatrudnienia wspieranego, czyli udzielanie osobie uczestniczącej w zajęciach Centrum – pomocy w podjęciu pracy na podstawie stosunku pracy lub ewentualnie w podjęciu działalności gospodarczej.

Poprzez swą działalność Centrum Integracji Społecznej realizuje funkcje:

- wychowawcze – rozumiane jako aktywność w sferze socjalizacji,
- ochronne – rozumiane jako zapewnienie odpowiednich warunków pracy, czasu pracy, wyżywienia oraz świadczeń integracyjnych,
- ekonomiczne – rozumiane jako działalność o charakterze produkcyjnym, handlowym lub usługowym,
- edukacyjne – rozumiane jako działania szeroko pojętej reorientacji zawodowej,
- terapeutyczne – rozumiane jako eliminowanie psychologiczno-społecznych dysfunkcji.

1.2.5. Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia

Mikołowskie Towarzystwo Charytatywne

Stowarzyszenie niesie pomoc dla najbardziej zagrożonych grup społecznych, tj. dla niepełnosprawnych, przewlekle chorych, niedołączonych, osób w podeszłym wieku, bezdomnych, więźniów, osób uzależnionych od nalogów, sierot i rodzin wielodzietnych oraz samotnych matek.

Polski Komitet Pomocy Społecznej

Celem działalności PKPS jest bezinteresowne niesienie pomocy w różnych formach osobom i rodzinom, które z różnych przyczyn są niezdolne do rozwiązywania swych życiowych problemów.

Pomocy udziela się przede wszystkim ludziom starszym, niepełnosprawnym, samotnym oraz rodzinom wielodzietnym. Pomoc świadczona jest między innymi w formie rzeczowej oraz w formie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania.

Klub Abstynenta „Powrót”

Stowarzyszenie Klub Abstynenta „Powrót” w Mikołowie oraz placówki przy nim działające, tj. Międzyzakładowy Punkt Konsultacyjny ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Uzależnieniom od innych Substancji Psychoaktywnych, Powiatowa Młodzieżowa Szkoła Liderów Młodzieżowych Animatorów Programów Profilaktycznych, Mikołowski Powiatowy Klub Młodzieżowy, od wielu lat realizują zadania w dziedzinie profilaktyki uniwersalnej, adresowanej do całej społeczności, jak również profilaktyki selektywnej. Są to zadania związane z działalnością psychospołeczną, psychoedukacyjną, rehabilitacyjną oraz prozdrowotną w aspekcie przeciwdziałania i rozwiązywania zjawisk dysfunkcji społecznej.

Cele Stowarzyszenia:

- doprowadzenie do stałej abstynencji członków Klubu od środków psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków),
- uczenie kultury życia bez alkoholu i narkotyków,
- niesienie wszechstronnej pomocy w kształtowaniu własnego rozwoju i odzyskiwania właściwej postawy w najbliższym otoczeniu,
- pomoc w rozwiązywaniu konfliktów i trudnych problemów życiowych,
- przeciwdziałanie przemocy interpersonalnej, w tym domowej, nietolerancji oraz zapobieganie zachowaniom ryzykownym związanym z możliwościami zarażenia się wirusem HIV lub zachorowanie na AIDS,
- udzielanie informacji i pomocy osobom spoza Klubu w kwestii podjęcia leczenia odwykowego,
- propagowanie zdrowego stylu życia,
- poprawa funkcjonowania rodzin i więzi rodzinnych,
- obrona interesów członków Klubu.

Stowarzyszenie „Siloe”

Stowarzyszenie „Siloe” prowadzi działalność profilaktyczno-wychowawczą poprzez różnorodne inicjatywy związane z organizacją czasu wolnego, w tym organizowanie zajęć o charakterze świetlicowym oraz pomoc w odrabianiu lekcji. Organizuje ono spotkania, imprezy okolicznościowe, wycieczki, rajdy górskie oraz wyjazdy wypoczynkowe w czasie wakacji letnich.

Cele Stowarzyszenia:

- pomoc społeczna rodzinom, a zwłaszcza dzieciom z powodu: ubóstwa, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, głównie w rodzinach wielodzietnych i niepełnych,
- pomoc z powodu alkoholizmu i narkomanii,
- analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenie pomocy społecznej.

Stowarzyszenie „Uśmiech”

Pomaga ono dzieciom, młodzieży, osobom starszym i niepełnosprawnym. Szczególną troską objęte są dzieci i młodzież z rodzin patologicznych, rozbitych, zubożałych, wielodzietnych i osieroconych. Stowarzyszenie organizuje wyjazdy, pielgrzymki i spotkania świąteczne. Oferuje udział w zajęciach w grupach wychowawczych, kołach zainteresowań, pomoc w nauce, a także pomoc materialną i finansową. W czasie ferii zimowych i wakacji organizuje zimowiska i kolonie.

Mikołowskie Stowarzyszenie Pomocy Psychospołecznej i Profilaktyki „Zmiana”

Stowarzyszenie świadczy pomoc psychologiczną dla osób uzależnionych od alkoholu lub innych środków psychoaktywnych oraz dla ich rodzin, organizuje pomoc kryzysową dla ofiar przemocy w rodzinie, prowadzi edukację społeczną dotyczącą problemów przemocy i uzależnień, świadczy również pomoc psychologiczną dla osób po zwolnieniu z zakładu karnego, wspiera długotrwale bezrobotnych w aktywnym poszukiwaniu pracy. Swoje cele realizuje ono w ramach **Terenowego Punktu Doradztwa Kryzysowego**. Oferta pomocy specjalistycznej Punktu obejmuje:

- konsultacje i porady dla osób współuzależnionych, prowadzenie grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej,

- porady prawne w zakresie problemów rodzinnych, opiekuńczych i leczenia odwykowego,
- konsultacje, porady oraz pomoc psychologiczną dla osób uzależnionych od alkoholu,
- prowadzenie grupy wsparcia dla osób z problemem alkoholowym,
- program resocjalizacyjno-terapeutyczny dla sprawców przemocy w środowisku rodzinnym,
- konsultacje, porady i pomoc psychologiczną dla osób zażywających narkotyki,
- terapię małżeńską i rodzinną.

Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym

Podstawowym celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz wyrównania szans osób z upośledzeniem umysłowym, tworzenie warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka, prowadzenia ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym oraz wspierania ich rodzin. Stowarzyszenie posiada następujące placówki:

- **Warsztaty Terapii Zajęciowej**, których podstawowym celem jest rehabilitacja społeczna i zawodowa zmierzająca do ogólnego rozwoju każdego uczestnika, poprawy jego sprawności psychofizycznej, zaradności osobistej oraz przystosowania do możliwie niezależnego, samodzielnego życia w środowisku społecznym;
- **Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy**, przeznaczony dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim i znacznym ze sprzężeniami w wieku 3–25 lat, które potrzebują kompleksowej, wielodyscyplinarnej rehabilitacyjno- terapeutyczno-edukacyjno-rewalidacyjnej pomocy, świadczonej w odpowiednich warunkach i z opieką dostosowaną do stanu wychowanków. Celami OREW w stosunku do wychowanków są między innymi poprawa rozwoju psychoruchowego i społecznego, poprawa ogólnego stanu zdrowia i sprawności oraz umiejętności funkcjonowania w życiu codziennym lub zapobieganie pogarszaniu się stanu, rozwój osobowości i utrzymywanie w dobrej kondycji psychicznej (dobrego samopoczucia, bez lęków, napięć, z gotowością do kontaktów i działania), rozwój zainteresowania ludźmi, umacnianie więzi społecznych oraz budowanie form komunikowania się, rozwój umiejętności współżycia w grupie, rozwój zainteresowania otaczającym światem, poznawanie rzeczy, zjawisk i procesów w nim zachodzących, rozwój myślenia, indywidualnych uzdolnień i zainteresowań oraz umożliwianie samorealizacji w tych dziedzinach, uzyskiwanie autonomii wewnętrznej i niezależności osobistej, pomoc w stawianiu się członkiem społeczności;
- **Ośrodek Wczesnej Interwencji**, którego celem jest działanie na rzecz lepszego psychoruchowego i społecznego rozwoju dzieci oraz zapobiegania pogłębianiu się ich niepełnosprawności, a także postępowanie podtrzymujące i edukacyjne w stosunku do rodzin. Ośrodek prowadzi rehabilitację dzieci w przedziale wiekowym od 0 do 7 roku życia, zagrożonych nieprawidłowym rozwojem, między innymi z nieprawidłowym rozwojem psychomotorycznym, z wrodzonymi wadami rozwojowymi układu nerwowego. Ośrodek wspiera również dzieci, u których zdiagnozowano: zespoły związane z aberracjami chromosomowymi (na przykład Zespół Downa); choroby metaboliczne układu nerwowego; jednostki chorobowe, gdzie głównymi objawami są upośledzenie umysłowe oraz upośledzenie umysłowe bez ustalonej etiologii; jednostki chorobowe, gdzie głównymi objawami są trwałe dysfunkcje aparatu ruchu (na przykład dziecięce porażenie mózgowie, miopatie, zaniki nerwowo-mięśniowe, następstwa chorób urazowych i zapalnych OUN); zaburzenia koordynacji ruchowej pochodzenia centralnego: zespół mikrozaburzeń czynności mózgu (na przykład fragmentaryczne deficyty rozwojowe, zespół nadpobudliwości psychomotorycznej), zaburzenia integracji sensorycznej; zespoły padaczkowe, inne jednostki chorobowe wpływające na nieprawidłowy rozwój psychomotoryczny dzieci związane z nieprawidłowym rozwojem psychomotorycznym bez ustalonej etiologii, jak również z zaburzeniami emocjonalno-społecznymi (na przykład autyzm, cechy autystyczne, zaburzenia lękowe wczesnego dzieciństwa).

Ośrodek dla Osób Niepełnosprawnych „Miłosierdzie Boże” w Borowej Wsi

Jest placówką opiekuńczo-rehabilitacyjno-edukacyjną przeznaczoną dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością narządu ruchu i/lub z niepełnosprawnością intelektualną lekkiego stopnia. Celem działalności Ośrodka jest niesienie pomocy osobom niepełnosprawnym poprzez:

- kompleksową działalność opiekuńczą, wychowawczą, edukacyjną i rehabilitacyjną,
- integrację psychospołeczną ukierunkowaną na osiągnięcie możliwie niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia,

- współdziałanie z rodziną, opiekunami wychowanków oraz instytucjami i organizacjami prowadzącymi działalność na rzecz osób niepełnosprawnych.

Ośrodek prowadzi następujące formy działalności: Dom Pomocy Społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, mieszkania chronione, świetlica terapeutyczna, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Ośrodek Rehabilitacji Diennej, turnusy rehabilitacyjne, wolontariat, Zakład Aktywności Zawodowej, Zakład Pracy Chronionej „Kuncar”.

1.2.6. Powiatowy Urząd Pracy

Realizuje zadania państwa w zakresie łagodzenia skutków bezrobocia, promocji zatrudnienia, aktywizacji zawodowej bezrobotnych oraz innych osób poszukujących pracy. W ofercie Powiatowego Urzędu Pracy w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych znajdują się między innymi:

- pośrednictwo pracy (udzielanie bezrobotnym i innym osobom poszukującym pracy pomocy w uzyskaniu odpowiedniego miejsca zatrudnienia, pracodawcom w uzyskaniu pracowników o poszukiwanych kwalifikacjach zawodowych, pozyskiwanie ofert pracy dla Urzędu Pracy, udzielanie pracodawcom informacji o możliwościach zatrudnienia pracowników na zgłoszonych miejscach pracy, informowanie bezrobotnych i innych osób poszukujących pracy oraz pracodawców o sytuacji na lokalnym rynku pracy i przewidywanych zmianach, inspirowanie i organizowanie kontaktów bezrobotnych i poszukujących pracy z pracodawcami, współdziałanie z innymi urzędami pracy w zakresie wymiany informacji o możliwościach uzyskania zatrudnienia przez osoby bezrobotne i poszukujące pracy, informowanie bezrobotnych oraz poszukujących pracy, jak również pracodawców o przysługujących im prawach i obowiązkach związanych z korzystaniem z usługi pośrednictwa pracy);
- poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa, klub pracy;
- staże;
- przygotowanie zawodowe;
- prace interwencyjne;
- roboty publiczne;
- prace społecznie użyteczne;
- dotacje dla bezrobotnych;
- refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy;
- pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy;
- programy na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej;
- szkolenia.

1.2.7. Edukacja i szkolnictwo

Na terenie Mikołowa przedszkolną działalność prowadzi jednaście przedszkoli oraz Zespół Szkolno-Przedszkolny. Szkolnictwo podstawowe jest reprezentowane przez sześć szkół podstawowych, dwa Zespoły Szkół (w Borowej Wsi i Bujakowie) oraz Zespół Szkolno-Przedszkolny. Ponadto edukację na poziomie gimnazjalnym realizują dwa gimnazja w mieście i dwa gimnazja w Zespołach Szkół w sołectwach. Szkoły ponadgimnazjalne to dwa licea ogólnokształcące oraz Zespół Szkół Technicznych.

Jednostką budżetową Gminy Mikołów, powołaną do wykonywania zadań oświatowych jest **Zarząd Szkół i Przedszkoli Mikołowskich**. Do jego zadań należy między innymi: koordynacja działalności merytorycznej i finansowej placówek oświatowych; prowadzenie dokumentacji placowej i księgowej przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów; dbałość o bazę lokalową placówek poprzez planowanie i organizowanie remontów; prowadzenie inwestycji oświatowych; prowadzenie spraw kadrowych dyrektorów przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów, a także nadzór nad sprawami kadrowymi pracowników wymienionych placówek; koordynacja planów budżetowych poszczególnych placówek i nadzór nad ich wykonaniem; gospodarowanie funduszami przeznaczonymi przez miasto na wyjazdy dzieci klas trzecich szkół podstawowych na tzw. „zielone szkoły”; rozliczanie funduszy otrzymanych jako dotacja z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska na wyjazdy dzieci na „zielone szkoły”, współpraca ze Śląskim Kuratorium Oświaty w imieniu organu prowadzącego.

Na terenie Mikołowa funkcjonuje również **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna**, która służy pomocą psychologiczno-pedagogiczną, w tym również logopedyczną, dzieciom i młodzieży uczącej się, rodzicom, nauczycielom, pedagogom oraz pracownikom placówek opiekuńczo- -wychowawczych. Realizuje między innymi takie zadania jak:

- wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, efektywności uczenia się,
- nabywanie oraz rozwijanie umiejętności negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów, a także umiejętności z zakresu komunikacji społecznej,
- profilaktyka uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży,
- udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grup ryzyka,
- terapia dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi oraz zachowaniami dysfunkcyjnymi,
- wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny,
- pomoc uczniom w wyborze kierunku kształcenia, zawodu i planowania kariery zawodowej,
- prowadzenie edukacji prozdrowotnej wśród uczniów, rodziców i nauczycieli,
- pomoc rodzicom oraz nauczycielom w diagnozowaniu i rozwijaniu możliwości oraz mocnych stron uczniów,
- wczesna interwencja i wspomaganie rozwoju dziecka od urodzenia do 7 roku życia,
- udzielanie pomocy dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej lub z dysfunkcjami, udzielanie pomocy młodzieży w rozwiązywaniu problemów okresu dojrzewania, wspieranie ucznia z wybitnymi uzdolnieniami.

1.2.8. Ochrona zdrowia

Usługi z zakresu podstawowej opieki medycznej, specjalistycznej opieki ambulatoryjnej oraz stomatologii z protetyką na terenie Gminy Mikołów świadczą przychodnie rejonowe podległe Zespołowi Opieki Zdrowotnej. Ofertę publicznych podmiotów medycznych uzupełniają samodzielne niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, prywatne gabinety lekarskie i laboratoria analityki medycznej. Ponadto na terenie Mikołowa działają 2 szpitale.

1.3. Analiza zebranych informacji

Analiza została przeprowadzona między innymi na podstawie analizy SWOT, opracowanej na potrzeby Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Mikołów na lata 2006-2015.

Z zebranych informacji wynika, że Gmina Mikołów dysponuje:

- dobrze rozwiniętą infrastrukturą instytucji pomocy społecznej; profesjonalną, tj. doświadczoną i przygotowaną merytorycznie kadrą pomocy społecznej, stale podnoszącą swoje kwalifikacje zawodowe;
- dużą liczbą organizacji pozarządowych, których działania stanowią wsparcie dla osób i rodzin z różnego rodzaju dysfunkcjami i uzupełniają działania samorządu terytorialnego na rzecz grup narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne;
- rozwiniętą siecią placówek oświatowych (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne); kadrą pedagogiczną doskonałą swoje wykształcenie; Poradnią Pedagogiczno-Psychologiczną;
- Centrum Integracji Społecznej;
- dobrze rozwiniętą siecią publicznych i niepublicznych placówek służby zdrowia;
- systemem wsparcia społecznego, w tym instytucji pomocy społecznej, dla osób niepełnosprawnych zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz siecią różnych instytucji zajmujących się kompleksową rehabilitacją osób niepełnosprawnych.

Niezwykle istotne są również:

- współpraca pomiędzy instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi, umożliwiająca szybkie reagowanie w sytuacji kryzysowej, pomoc służb mundurowych;
- otwartość władz samorządowych na zadania związane z rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkomanii; realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- prowadzenie Świetlicy Środowiskowo-Terapeutycznej z programami opiekuńczo-wychowawczymi i terapeutycznymi;
- systematyczne prowadzenie zajęć profilaktycznych wśród młodzieży, dzieci i rodziców we wszystkich placówkach oświatowo-wychowawczych;
- programy realizowane pod kątem aktywizacji osób bezrobotnych oraz wdrażanie zdrowego stylu życia w zakresie promocji i ochrony zdrowia;
- integracja z Unią Europejską – możliwości pozyskiwania funduszy, zwłaszcza możliwość skorzystania z unijnych funduszy strukturalnych, szczególnie Europejskiego Funduszu Społecznego.

Z kolei do słabych stron zaliczyć można między innymi:

- stosunkowo wysoką stopę bezrobocia, dużą liczbę osób długotrwale bezrobotnych, dużą

- liczbę bezrobotnych bez prawa do zasiłku;
- brak rozwiązań systemowych w zakresie zwalczania bezrobocia, w tym także osób niepełnosprawnych;
- brak profilowanego szkolnictwa i kierunków kształcenia dostosowanych do potrzeb pracodawców i rynku pracy; brak gimnazjum uzawodowionego dla dorosłych;
- wysoki wskaźnik ludzi ubogich, korzystających z pomocy społecznej; wyuczoną bezradność klientów pomocy społecznej, roszczeniowość postaw, pokoleniowość rodzin korzystających z pomocy (syndrom uzależnienia od pomocy społecznej), niski poziom wykształcenia podopiecznych, szeroko rozwinięte uzależnienia;
- zróżnicowanie szans edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży, spowodowane pogłębiającą się pauperyzacją społeczeństwa;
- brak możliwości odseparowania sprawcy przemocy w rodzinie;
- wzrost liczby osób uzależnionych, niepokojące obniżenie wieku osób sięgających po alkohol lub inne środki psychoaktywne, nieprzestrzeganie zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim;
- zastój w budownictwie mieszkaniowym, niedostateczna liczba mieszkań socjalnych, brak rozwoju Towarzystwa Budownictwa Społecznego;
- niekorzystne, trudno powstrzymane zmiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa; brak domu pomocy społecznej, rodzinnych domów pomocy; niewystarczająca liczba miejsc w placówkach długoterminowych, zapewniających osobom przewlekle chorym całodobową opiekę medyczną (w zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych); brak opieki paliatywnej;
- bariery architektoniczne utrudniające osobom niepełnosprawnym dostęp do instytucji pomocowych; niewystarczająca liczba oddziałów integracyjnych.

Część 2

Budowanie Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną Gminy Mikołów na lata 2009-2015

2.1. Regulacje prawne kwestii rodziny i dziecka

W polskim systemie prawa rodzina traktowana jest jako podmiot szczególnej troski państwa. Żadne społeczeństwo, szczególnie we współczesnych czasach, nie może obejść się bez prawnej regulacji życia obywateli, w tym również rodzin i dzieci. Najwyższym rangą aktem prawnym jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z Konstytucją państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny; zwłaszcza rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Różnorodne regulacje prawne deklarują prowadzenie prorodzinnej polityki socjalnej w wielu aspektach ochrony rodziny. Regulacjami związanymi z problematyką rodziny są między innymi: kodeks rodzinny i opiekuńczy, kodeks karny, kodeks cywilny i kodeks pracy, ustawa o pomocy społecznej, ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii.

W ustawodawstwie Unii Europejskiej rodzina i dziecko również podlegają ochronie. Prawny tego zapis znajduje się w różnych aktach międzynarodowych (na przykład w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Karcie Społecznej, Karcie Praw Rodziny) oraz konstytucjach poszczególnych państw członkowskich. Istnieją poza tym wspólne akty dotyczące równego traktowania kobiet, które zwracają uwagę na konieczność godzenia życia zawodowego z rodzinnym oraz na szczególną ochronę kobiet w ciąży i w okresie macierzyństwa (na przykład Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet).

Warto w tym miejscu wymienić również dokumenty regionalne podejmujące między innymi: problematykę rodzin i dzieci, takie jak: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2002–2012, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Mikołów na lata 2006–2015 oraz Program Działań na rzecz Dzieci i Rodzin Powiatu Mikołowskiego na lata 2008–2012.

2.2. Tok opracowania

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Mikołowie powołano Zespół ds. Opracowania Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną Gminy Mikołów na lata 2009–2015, w składzie:

- Olimpia Holeczek-Giel,
- Marieta Szojda,
- Mariola Basiak.

Prace prowadzone były pod kierunkiem Kierownika Ośrodka – inż. Janiny Ryguła.

Opracowanie dokumentu poprzedziło spotkanie z przedstawicielami organizacji i instytucji z terenu gminy i powiatu mikołowskiego, na które zostali zaproszeni przedstawiciele: Świetlicy Środowiskowej, Urzędu Miasta Mikołów – Wydziału Rozwoju Miasta, Rady Miejskiej Mikołowa, Zarządu Szkół i Przedszkoli Mikołowskich, Sądu Rejonowego w Mikołowie, Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie, Straży Miejskiej w Mikołowie, Ośrodka Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą, Dziennego Domu Pomocy, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej, Mikołowskiego Stowarzyszenia Pomocy Psychospołecznej i Profilaktyki „Zmiana”, Klubu Abstynenta „Powrót”, Mikołowskiego Towarzystwa Charytatywnego, Centrum Integracji Społecznej, Stowarzyszenia „Uśmiech” oraz Stowarzyszenia „Siloe”.

W trakcie spotkania omówiono sytuację rodziny i dziecka w gminie Mikołów na podstawie analizy danych będących w dyspozycji Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mikołowie, uzyskanych w toku bieżącej działalności, analizy danych instytucji i organizacji obecnych na spotkaniu w odniesieniu do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Mikołów na lata 2006–2015. Ustalono główne założenia Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną Gminy Mikołów na lata 2009–2015, kładąc nacisk na wzmocnienie i wyzwalenie zasobów tkwiących w rodzinach, wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych, poprawę bezpieczeństwa socjalnego rodzin, poprawę jakości życia rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, zapewnienie równego dostępu do socjalnej, oświatowej i kulturalnej infrastruktury.

2.3. Zasady ogólne oraz cele szczegółowe Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną Gminy Mikołów na lata 2009–2015

GENERALNY CEL STRATEGICZNY

Stworzenie warunków umożliwiających osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać w granicach własnych możliwości, podjęcie działań mających na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu, patologiom oraz poprawę sytuacji materialno-bytowej rodzin.

CELE OPERACYJNE

1. **Budowanie zintegrowanego systemu wsparcia chroniącego rodzinę przed utratą bezpieczeństwa socjalnego, wzmacnianie potencjału rozwojowego rodziny.**
2. **Budowanie zintegrowanego systemu na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodzin oraz wspierania dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin niewydolnych wychowawczo i zagrożonych wykluczeniem społecznym.**
3. **Poprawa stanu bezpieczeństwa rodziny, dzieci i młodzieży.**

CELE SZCZEGÓŁOWE

1. **Cel operacyjny: Budowanie zintegrowanego systemu wsparcia chroniącego rodzinę przed utratą bezpieczeństwa socjalnego**

Zadania:

1.1. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb materialnych rodziny poprzez zapewnienie mieszkańcom Gminy Mikołów niezbędnego wsparcia finansowego zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, a przede wszystkim poprzez:

- udzielanie wsparcia finansowego na podstawie przepisów o pomocy społecznej,
- udzielanie wsparcia na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych,
- udzielanie wsparcia osobom uprawnionym do alimentów,
- przyznawanie prawa do dodatków mieszkaniowych,
- udzielanie pomocy w formie stypendiów dla dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej oraz dla dzieci i młodzieży z rodzin najuboższych.

1.2. Realizowanie Strategii Mieszkaniowej Miasta Mikołowa.

- 1.3. Utworzenie biura porad społecznych, zapewniającego między innymi:
- dostęp do informacji o działających na terenie Gminy organizacjach pomocowych i możliwych formach pomocy materialnej i niematerialnej,
 - dostęp do pomocy prawnej i psychologicznej,
 - ułatwienie dostępu do wiedzy, usług doradczych i pośrednictwa pracy i poradnictwa zwłaszcza dla osób długotrwale bezrobotnych lub zagrożonych problemem bezrobocia, a także osób niepełnosprawnych, między innymi poprzez udzielanie pomocy w rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej, naukę redagowania dokumentów aplikacyjnych (CV, listu motywacyjnego), przygotowanie do rozmów kwalifikacyjnych (z wykorzystaniem kamery wideo), dostęp do prasowych i internetowych ofert pracy, dostęp do aktualnego banku informacji o rynku pracy, porady specjalistyczne, korzystanie z telefonu, faksu, komputera, prasy lokalnej, ogólnopolskiej.
- 1.4. Rozwój i upowszechnianie metod pracy socjalnej świadczonej przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem osób/rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym między innymi:
- opracowywanie i realizowanie programów adresowanych do osób nieaktywnych zawodowo, długotrwale bezrobotnych współfinansowanych przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
 - organizowanie i finansowanie usług wsparcia oraz aktywizacji rodzin marginalizowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym między innymi poprzez realizację treningów kompetencji i umiejętności społecznych przez asystentów rodzin wymagających kompleksowego wsparcia.
- 1.5. Podejmowanie działań mających na celu między innymi:
- tworzenie warunków do powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnej,
 - zaangażowanie społeczności lokalnej w działania na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym,
 - wspieranie idei wolontariatu oraz innych form aktywności społecznej sprzyjającej rozwijaniu postaw charytatywnych i filantropijnych,
 - wzmacnianie systemu norm i wartości,
 - wspieranie postaw obywatelskich, stworzenie płaszczyzny dialogu różnych grup społecznych, rozwijanie empatii i wrażliwości na problemy społeczne.

2. Cel operacyjny: Budowanie zintegrowanego systemu na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodzin i wspierania dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin niewydolnych wychowawczo i zagrożonych wykluczeniem społecznym

Zadania:

- 2.1. Rozszerzanie poradnictwa specjalistycznego i rodzinnego poprzez:
- inicjowanie tworzenia poradni rodzinnych,
 - zapewnienie dostępu do terapii i poradnictwa małżeńskiego,
 - zapewnienie dostępu do szkoleń psychoedukacyjnych dla rodziców, zwłaszcza dla rodziców wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
 - zapewnienie dostępu do zajęć edukacyjnych dla rodziców w zakresie wczesnego wykrywania nieprawidłowości (np. rozwojowych, uzależnień) oraz organizowanie tematycznych grup wsparcia.
- 2.2. Wspieranie prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży, ochrona przed nieprzystosowaniem, marginalizacją i społecznym wykluczeniem poprzez:
- konstruktywne organizowanie czasu wolnego, stworzenie warunków do wypoczynku i rekreacji, rozbudowa infrastruktury służącej czynnemu spędzaniu czasu wolnego (place zabaw, ścieżki rowerowe), optymalne wykorzystanie istniejącej bazy sportowej również w godzinach popołudniowych i wieczornych; organizowanie plenerowych imprez sportowo-rekreacyjnych,

- wspieranie inicjatyw służących wszechstronnemu rozwojowi dzieci i młodzieży, między innymi rozwojowi osobistemu (kółka zainteresowań, kursy tańca), pozaszkolnemu rozwojowi intelektualnemu (kursy językowe, komputerowe), rozwojowi kulturalnemu (kino, teatr),
- rozszerzenie działalności placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego,
- wdrażanie programów edukacyjnych, profilaktycznych i terapeutycznych służących rozwojowi dzieci i młodzieży, w tym programów promujących możliwości indywidualnego rozwoju, twórczego myślenia i działania, rozwijania umiejętności społecznych, przedsiębiorczości,
- wsparcie dzieci z rodzin najuboższych w dostępie do edukacji, pomoc materialną dla młodzieży z rodzin najuboższych (stypendia, dofinansowanie do „zielonych szkół”, wycieczek dydaktycznych, do udziału w ofercie kulturalnej),
- zapewnianie dzieciom i młodzieży z rodzin ubogich dożywiania w szkole, wyposażenia w podręczniki i artykuły szkolne,
- zapewnianie bezpłatnej pomocy dzieciom z trudnościami szkolnymi w postaci udziału w zajęciach wyrównawczych,
- zwiększenie dostępu do edukacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej poprzez tworzenie oddziałów integracyjnych na każdym etapie edukacji,
- informowanie mieszkańców gminy o inicjatywach i przedsięwzięciach podejmowanych na rzecz dzieci i młodzieży, między innymi w zakresie możliwości zagospodarowania czasu wolnego w okresie ferii i wakacji.

2.3. Budowanie sieci interdyscyplinarnego wsparcia dla rodzin, zwłaszcza dla rodzin wieloproblemowych:

- wypracowanie zasad współpracy wszystkich podmiotów w społeczności lokalnej działających na rzecz rodziny; wspólne opracowywanie i realizacja programów profilaktycznych i pomocowych,
- wdrażanie programów edukacyjnych, profilaktycznych i terapeutycznych służących rozwojowi rodziny,
- organizowanie kampanii informacyjnych o lokalnych instytucjach świadczących pomoc rodzinie,
- powołanie i promowanie działalności zespołu interdyscyplinarnego, zacieśnianie współpracy pomiędzy przedstawicielami Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Sądu Rejonowego, Prokuratury, Policji, Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej, Świetlicy Środowiskowo-Terapeutycznej, szkolnictwa (wychowawca, pedagog), służby zdrowia (pielęgniarka środowiskowa, lekarz rodzinny), Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, organizacji pozarządowych działających na polu pomocy społecznej,
- tworzenie grup wsparcia dla rodzin niewydolnych wychowawczo,
- organizacja warsztatów psychologicznych, między innymi z zakresu rozwiązywania problemów i radzenia sobie w sytuacjach trudnych, rozwoju umiejętności wychowawczych rodziców,
- wdrażanie programów edukacyjno-wychowawczych przeciwdziałających patologiom społecznym dzieci i młodzieży, w tym uzależnieniom, nieprzystosowaniu, wykluczeniu,
- podejmowanie inicjatyw mających na celu umacnianie więzi rodzinnych i kształtowanie postaw społecznych oraz promowanie konstruktywnych form wspólnego spędzania czasu.

Cel operacyjny: Poprawa stanu bezpieczeństwa rodziny, dzieci i młodzieży

Zadania:

3.1. Umacnianie działań profilaktycznych dotyczących problemu uzależnień od alkoholu i środków psychoaktywnych:

- systematyczne diagnozowanie środowiska lokalnego pod kątem stosowania używek, podejmowanie działań międzyinstytucjonalnych w środowisku lokalnym, mających na celu ograniczenie spożycia alkoholu i środków psychoaktywnych, ze szczególnym uwzględnieniem osób nieletnich,
- prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii,
- realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii.

3.2. Umacnianie systemu wsparcia dla osób uzależnionych i członków ich rodzin:

- informowanie o możliwościach leczenia – poradnictwo oraz zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych, jak również ich rodzin,
- wypracowanie i doskonalenie form pracy z podopiecznym uzależnionym w celu mobilizacji go do podjęcia leczenia odwykowego – ambulatoryjnego, a w przypadkach skrajnych – zamkniętego w celu zniwelowania bezpośredniego wpływu substancji psychoaktywnej na osobę uzależnioną, realizacja programów leczenia i terapii uzależnienia oraz współuzależnienia, a także programów redukujących negatywne konsekwencje uzależnienia i umożliwiających powrót do pełnego funkcjonowania społecznego,
- wspomaganie instytucji, podmiotów działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień, wspierających osoby uzależnione w wychodzeniu z nałogu i adaptacji do życia w społeczeństwie (na przykład pomoc dla pracodawców zatrudniających osoby wychodzące z nałogu, które podpiszą kontrakt socjalny z pracownikiem socjalnym zobowiązujący do abstynencji oraz podjęcia przewidzianych programem zajęć),
- ochrona dzieci przed skutkami alkoholizmu rodziców.

3.3. Przeciwdziałanie i ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie poprzez:

- tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w wyniku skutecznego i kompleksowego działania wszystkich służb, organizacji i instytucji zajmujących się tym problemem, powoływanie zespołów interdyscyplinarnych składających się z przedstawicieli Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Sądu Rejonowego, Prokuratury, Policji, Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej, Świetlicy Środowiskowo-Terapeutycznej, szkolnictwa (wychowawca, pedagog), służby zdrowia (pielęgniarka środowiskowa, lekarz rodzinny), Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, organizacji pozarządowych działających na polu pomocy społecznej,
- szeroko rozumiana działalność informacyjno-edukacyjna o problemie przemocy w rodzinie,
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- opracowanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- utworzenie gminnego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- udzielanie pomocy rodzinom z problemem przemocy (pomoc materialna, prawna, zapewnienie mieszkania, opieki lekarskiej, pomoc psychologiczna, praca socjalna),
- prowadzenie działań profilaktycznych, szczególnie wśród dzieci i młodzieży,
- podnoszenie kompetencji przedstawicieli służb i instytucji do udzielania pomocy ofiarom przemocy oraz podejmowania interwencji wobec sprawców drogą organizowania szkoleń dla: policjantów, przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości (sędziów, prokuratorów, kuratorów), lekarzy, nauczycieli, pedagogów szkolnych, pracowników socjalnych, pracowników punktów konsultacyjnych i telefonu zaufania, członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

3.4. Rozwijanie form wsparcia dla rodzin w kryzysie oraz podejmowanie działań mających na celu zapobieganie powstawaniu sytuacji wymagających interwencji kryzysowej.

2.4. Sposób finansowania

Zadania Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną na lata 2009–2015 finansowane będą ze źródeł krajowych (środki rządowe, samorządowe, środki własne podmiotów zaangażowanych w realizację poszczególnych zadań lub uzyskane od sponsorów), a także ze źródeł zewnętrznych, zwłaszcza pochodzących z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.